

GLOBAL IQLIM O'ZGARISHINING ILMIY VA NAZARIY JIHATLARI

Andijon Davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabalari
**Mamatsoliyeva Intizor, Qahhorova Zebiniso,
Qosimova Samira, Abdumalikova Nodirabegim**

Annotatsiya: Ushbu maqola global iqlim o'zgarishining ilmiy va nazariy jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Unda iqlim o'zgarishining sabablari, Asosiy omillari va oqibatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, iqlim o'zgarishiga qarshi kurash choralari, Xalqaro kelishuvlar va O'zbekistonning bu boradagi tashabbuslari yoritilgan. Maqola ekologik muammolarni hal qilishda ilmiy yondashuv va xalqaro hamkorlikning ahamiyatini ko'rsatadi.

Abstract: This article is dedicated to studying the scientific and theoretical aspects of global climate change. It analyzes the causes, main factors, and consequences of climate change. In addition, the article highlights the measures to combat climate change, international agreements, and Uzbekistan's initiatives in this regard. The paper emphasizes the importance of a scientific approach and international cooperation in solving environmental problems.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению научных и теоретических аспектов глобального изменения климата. В ней анализируются причины, основные факторы и последствия климатических изменений. Также освещаются меры по борьбе с изменением климата, международные соглашения и инициативы Узбекистана в этом направлении. Статья подчеркивает важность научного подхода и международного сотрудничества в решении экологических проблем.

KIRISH

“Global iqlim o'zgarishi nafaqat ekologik, balki iqtisodiy va ijtimoiy muammolarga ham olib kelmoqda. Bu muammoni faqat xalqaro hamkorlik, ilmiy asoslangan yondashuv va birgalikdagi sa'y-harakatlar orqali hal qilish mumkin.”^[1]

Global iqlim o'zgarishi zamonaviy dunyoning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib, unafaqat atrof-muhitga, balki insoniyat hayotining barcha sohalariga hamjiddiyta'sirko'rsatmoqda. Ushbu maqola iqlim o'zgarishining asosiy ilmiy asoslari, nazariy yondashuvlaridamda global miqyosda va mintaqaviy darajada ko'rinishlarining batafsil tahliligabag'ishlangan. Maqolaning maqsadi - ushbu murakkab jarayonni ilmiy nuqtai nazardano'rganish va kelajakda muammoni bartaraf etish yo'llarini aniqlashdir.

Global iqlim o'zgarishi tushunchasi va ilmiy asoslari: Global iqlim o'zgarishi, avvalo, Yerning umumiy harorat rejimining o'zgarishi sifatidatalqinqilinadi. Olimlarning fikriga ko'ra, bu o'zgarish asosan issiqxona gazlarining, jumladankarbonat angidrid (CO₂), metan (CH₄) va azot oksidlari (NO_x) miqdorining

oshishi bilan bog'liq. Atmosferada bu gazlar miqdorining oshishi issiqlikni Yer yuzasida ushlaturuvchi issiqxona effektini keltirib chiqaradi.

Tabiiy omillarga vulqon otilishi, quyosh radiatsiyasidagi o'zgarishlar va okeanoqimlarining ta'siri kiradi. Biroq, inson faoliyati - transport vositalari, sanoat korxonalari, qishloq xo'jaligiva energiya ishlab chiqarish - global isishning asosiy sababchisi sifatida e'tirof etilmoqda.

Iqlim o'zgarishi nazariyasi: Iqlim o'zgarishini tushuntirish uchun bir nechta nazariy yondashuvlar mavjud. Klimatologiya fanida iqlim modellaridan foydalaniladi, bu modellar yordamida iqlimjarayonlari o'rganiladiva kelajakdagi o'zgarishlar prognoz qilinadi. Issiqxona effektining ilmiy asoslari XIX asrda Jean Baptiste Fourier va Svante Arrhenius kabi olimlar tomonidan ishlab chiqilgan.

Iqlim o'zgarishiga oid nazariyalardan biri tabiiy iqlim sikllaridir. Yerning o'zorbitalharakatida yuz beradigan siklik o'zgarishlari (Milankovich tsikllari) iqlimning uzoq muddatli o'zgarishlariga sabab bo'lishi mumkin. Biroq, bugungi kundagi tezkor iqlimo'zgarishlariko'proq antropogen ta'sir bilan bog'liq.

Global iqlim o'zgarishining oqibatlarini: Iqlim o'zgarishi ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy sohalarga katta ta'sir ko'rsatmoqda: Ekologik oqibatlar:

Muzliklarning erishi, dengiz sathining ko'tarilishi va biologikxilma-xillikning yo'qolishi kuzatilmoqda. Masalan, Grenlandiya va Antarktida muzliklarining erishi natijasida okean suvining sathi yil sayin ko'tarilmoqda.

Ijtimoiy oqibatlar: Iqlim o'zgarishi tufayli qurg'oqchilik va tabiiy ofatlar soni ortmoqda. Buesaoziq-ovqat xavfsizligiga, iqlim muhojirlariga va inson hayotining boshqa jabhalariga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Iqtisodiy oqibatlar: Qishloq xo'jaligidagi hosildorlikning kamayishi, infratuzilmalargazararvaboshqa iqtisodiy yo'qotishlar global isishning iqtisodiy oqibatlaridir.

Global iqlim o'zgarishiga qarshi kurash usullari: Global iqlim o'zgarishi bilan kurashish uchun quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda: Xalqaro kelishuvlar: Parij bitimi, Kyoto protokoli kabi xalqaro hujjatlar global miqyosdaiqlimni saqlash bo'yicha hamkorlikni mustahkamlaydi.

Muqobil energiya manbalari: Quyosh, shamol va geotermal energiyadan foydalanish issiqxonagazlari chiqindilarini kamaytirishda muhim o'rin tutadi.

Ekologik ta'lim: Aholining ekologik ongini oshirish, yashil texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash. O'zbekistonning iqlim o'zgarishiga qarshi kurashdagi roli O'zbekiston global iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini sezilarlidir. Xususan, O'zbo'ldengizining qurishi ekologik inqirozga sabab bo'ldi. Bu hududdagi iqlim sharoitlarining o'zgarishi tuproq unumdorligining kamayishi va aholining sog'lig'iga zarar yetkazdi. Shu munosabat bilan, O'zbekiston hukumatining "Yashil makon" tashabbusi, muqobil energiya manbalarini rivojlantirish va boshqa ekologik dasturlar muhim ahamiyat kasb etmoqda.

XULOSA

Global iqlim o'zgarishi zamonaviy dunyoda ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy muammolarnikuchaytirmoqda. Ushbu muammoni hal qilish uchun xalqaro hamkorlikni mustahkamlash, ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish va har bir shaxsning

ekologik ongini rivojlantirish zarur. Faqatgina birgalikdagi sa'y-harakatlari orqali iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini kamaytirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shavkat Mirziyoyev .2021-yil, BMT Bosh Assambleyasidagi nutqi.
2. IPCC. Climate Change 2023: The Physical Science Basis. – Geneva: Intergovernmental Panel on Climate Change, 2023.
3. Parij kelishuvi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Iqlim O'zgarishi Doirasi Konvensiyasi, 2015.
4. NASA. Global Climate Change: Vital Signs of the Planet. URL: <https://climate.nasa.gov> (2023).
5. Stern, N. The Economics of Climate Change: The Stern Review. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
5. Qurbonov Sh.A. At
6. Markaziy Osiyo ekologik tadqiqotlari. Iqlimo'zgarishining mintaqaviy ta'siri. – Toshkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasi, 2022.
7. Axmedov X.X. O'zbekiston iqlimi va uning o'zgarishi. – Toshkent: Fan, 2001. – 245 b.